

Oponentský posudek disertační práce Ondřeje Švehelky „Na okraji vojenské společnosti. Vojenští invalidé, zběhové a delikventi v císařsko-královské armádě za sedmileté války“, předkládané v roce 2017 na Ústavu českých dějin FF UK

Předkládaná disertační práce se již při prvním prolistování vyznačuje řadou předností. V první řadě je to originalita tématu, za druhé pramenná základna, za třetí pečlivost (neváhal bych užít i výrazu heuristická „nádeničina“) při jejím využití, a v neposlední řadě formulační obratnost při interpretaci výsledků archivního studia.

Při řešení otázek spojených s existencí jak vojenských (tedy nejen válečných) invalidů, tak dezercí nebo kriminalitou vojenských osob Ondřej Švehelka narazil na zásadní princip, který tyto společenské jevy – byť poněkud paradoxně – spojoval. Delikventi se obtížně vyrovnávali s vojenskou kázní jako takovou, avšak invalidé se z ničeho nic museli smířit s její absencí, neboť nebyli na jedné straně zbaveni jejích „negativních“ důsledků, ale na druhé straně byli omezeni v jejích „pozitivních“ dopadech, zvláště co se týče existenčního zajištění. Problematické přitom bylo financování péče o osoby neschopné dále vykonávat vojenskou službu, ať již z peněz ze státních (komorních) příjmů, či z výnosů soukromých nadací. Není divu, že řada neschopných vojenské služby – ať již invalidů, nebo vysloužilců (tzv. kapitulantů) – dala přednost potulce a žebrotě.

V souvislosti s dezercí – jako zvláštní kategorií delikvence vojenských osob – si Švehelka všímá mimo jiné i postavení revertentů (dobrovolně se navrátilších zběhů), kteří bývali cenným zdrojem informací o síle a záměrech protivníka), ale na druhé straně správně zdůrazňuje, že k výměně dezertérů docházelo jen mezi válečnými spojenci. Rovněž soužití vojenských a civilních osob bývalo v období před všeobecnou výstavbou kasáren vždy problematické a vyšetřování krádeží, rabování a šikany ze strany mužstva, stejně jako důstojnických excesů) často uvízlo v pověstném „byrokratickém kolečku“.

Ondřej Švehelka narazil na zásadní nedostatek titulů odborné literatury („druhotných“ pramenů). Válečnou „operační“ historií (abych užil disertantova výrazu) se u nás – s ohledem na zvolené období – vždy věnovalo minimum badatelů a takřečenou každodenností „veselého“ života vojenského (snad s výjimkou výzbroje a výstroje) prakticky nikdo. Tak možná víme, jak se chovali vojáci (a zvláště vojevůdci) na bojištích, ale o jejich životě mimo ně se snad něco dozvíme od beletristů – v čele s již „nemódním“ Aloisem Jiráskem.

Tím jsou ovšem výsledky předkládané disertace cennější. Švehelka opět dokázal, jak nedoceněným a málo využívaným fondem jsou dokumenty vzniklé z činnosti českého gubernia v Národním archivu. Jeho volbu přitom nutno považovat za naprosto logickou, protože při archivní restituci krátce po vzniku československé republiky nebyl politický, ani odborný zájem o prameny mapující vojenské a válečné dějiny habsburské monarchie. Odtud pochází chudoba nejstarších archivních fondů VHA, zmíněná i samotným autorem disertace.

Švehelka osvědčil při identifikaci zeměpisných lokalit pečlivost u historika zcela neobvyklou. Totéž se do značné míry týče i osobních jmen. I když si nejsem úplně jist, tak bych asi pod jménem Reuay (s. 34) hledal příslušníka šlechtické rodiny Révayů z Horních Uher, Hartik (s. 49) by mohl být Hartig, Radezkyn (tamtéž) zase Radecká (z Radče), Pabienitz (s. 51) Paběnic

(Voračický), a Kollowrath (tamtéž) Kolovrat; Cubetius (s. 45) bude nejspíše Kubec. Fähnrich (s. 33) znamená praporčík a furýr (s. 41 aj.) – odvozeno od slova führer (s. 50 aj.) – je proviantní poddůstojník. Výraz Chorvati (s. 37) bych nahradil odborným pojmem hraničáři, arcidiákon (s. 38) je arcijáhen a apatyka (s. 39) lékárna. Sebepoškození (mutilatio) v důsledku vytržení horních nebo dolních řezáků nesouviselo s „vojenským vzezřením“ rekruta, prostě jenom nebyl schopen odkousnout část papírové patrony, která obsahovala kulku (projektil).

Jednu připomínku (možná trochu osobní) bych měl k seznamu použité literatury. Řada prací – včetně těch, na nichž jsem se sám autorsky či jinak podílel – souvisí se zvoleným tématem víceméně jen chronologicky a nic by se nestalo, kdyby nebyly citovány. Jisté informace (a to i bibliografické) by autor disertace možná našel v mém příspěvku „Císařský věčný voják“ v boji na evropskou rovnováhu sil 1649-1739 (in: Sborník k 70. narozeninám prof. PhDr. Dušana Uhlíře, CSc., Opava 2007, s. 263-273). Osudy prominentního zajatce, pruského generála Fouqué, v časech sedmileté války se zabýval Piotr Pregiel (Pruský generál habsburským zajatcem, HaV 49, 2000, s. 727-765).

Tyto připomínky však nemění nic na podstatě věci: předložená disertační práce **splňuje** ve svrchované míře požadavky na ni kladené. Proto ji **doporučuji** s nejlepším svědomím k obhajobě a jejího autora předběžně klasifikuji stupněm **prospěl**.

V Roztokách 26. července 2017

PhDr. Pavel Bělina, CSc.